

POMOCNÝ NÁSTROJ K VYHODNOCOVÁNÍ SITUACE STARŠÍCH DĚTÍ (od 10 let věku)

Pro pracovníce a pracovníky¹ OSPOD

Datum zpracování: květen 2021

Nástroj obsahuje přehled informací, které je vhodné zjišťovat při vyhodnocování situace dětí a jejich rodin, které jsou starší 10 let², a to bez ohledu na prostředí ve kterém žijí (pobytové zařízení, rodina, náhradní rodina).

Pomocný nástroj zohledňuje specifika daná věkem dítěte, jeho vývojovými zákonitostmi, ale i nabytými životními zkušenostmi. Čím je dítě starší, tím více vstupuje do popředí nutnost sledovat a ověřovat jeho přípravu a schopnost vést samostatný život. Jen tak je možné zjistit, co dítě v tomto směru potřebuje a tuto podporu mu zajistit.

Přehled je především inspirativní, jak je možné danou oblast vyhodnocení popsat, a to s ohledem na sledování naplňování potřeb dítěte. U dětí, u kterých je aktuální plán osamostatnění, je vhodné tento nástroj kombinovat s *Pomocným nástrojem k mapování situace dospívající osoby před vstupem do samostatného života*.

Přehled informací, které mohou být sledovány v jednotlivých oblastech vyhodnocení³

Zdroje informací:

pozorování a rozhovor s dítětem⁴, s rodičem či jinou blízkou osobou dítěte, s pracovníci pobytového zařízení (kmenová vychovatelka, sociální pracovníce, učitelka atd.), zprávy školy, lékařů.

Zdraví

- Pohled samotného dítěte, jak se cítí po zdravotní a psychické stránce. Má náhled na své případné onemocnění, na potřebu dodržovat léčebný režim (*např. omezení ve stravě, pravidelné užívání léků atd.*)? Respektuje doporučení lékařů?
- V jaké míře je dítě schopno pečovat o své zdraví a svůj životní styl? Má pro to podmínky? Má pro to patřičné informace?
- Jak dítě vypadá? Má nějaká viditelná zranění; známky podvýživy/obezity; známky sebepoškozování?⁵
- Jaká je historie vývoje jeho zdravotního stavu (*stačí velmi stručně zachytit nejzásadnější body*,

¹ V tomto dokumentu používáme ve spojení se sociálními pracovníci a pracovníky, učiteli a učitelkami, vychovateli a vychovatelkami *generické femininum* (tj. pracovníce, vychovatelky, učitelky), které reflektuje obě pohlaví. Důvodem je fakt, že v těchto profesích pracuje výrazně větší podíl žen.

² Vymezená věková hranice pomocného nástroje zohledňuje začátek vývojového období dospívání, tj. od 10 let věku dítěte.

³ Informace k vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby IPOD je možné nalézt na webu MPSV, v sekci [Metody a nástroje](#).

⁴ Pro účely předloženého dokumentu používáme slovo „dítě“ pro označení osoby starší 10 let, tedy včetně osob, které se blíží zletilosti.

⁵ Dítě si v případě potřeby může stáhnout aplikaci do mobilního telefonu [Nepanikař - První pomoc při psychických potížích \(nepanikar.eu\)](#).

kteřé mají vliv na jeho aktuální zdravotní stav).

- Jaké jsou projevy onemocnění a jaké nároky na péči o dítě z onemocnění plynou (*není třeba uvádět přesné diagnózy*)? V čem konkrétně onemocnění dítě omezuje? Jaké potřebuje kompenzační pomůcky a ověření, zda je má k dispozici (*např. brýle, naslouchátko, rovnátka atd.*)?
- Jakým odborným lékařem a v jaké frekvenci je dítě sledováno (*např. oční lékař, gynekolog, psychiatr, terapeut atd.*)?
- Je dítě medikováno (*není potřeba uvádět konkrétní názvy léků, ale spíše počet a pravidelnost užívání – např. 4 léky ráno a 2 večer, mimořádně při potřebě zklidnění agresivity apod.*)? Pomáhá mu medikace? Jak samotné dítě vnímá účinnost medikace? Má informace o náležitostech brání léků? Dohlíží si samo na pravidelnost jejich užívání?
- Má dítě nějaká dietní omezení nebo zvyklosti (*např. vegetarián, bezlepková dieta apod.*)?
- Má potíže se spánkem?
- Je dívka poučena o menses, včetně z toho vyplývajících nároků na péči o své tělo?
- Jaké jsou projevy jeho sexuality? Je sexuálně aktivní (*např. promiskuita apod.*)? Je poučeno o sexuálním životě, o antikoncepci? Má informace týkající se sexuality, intimity a otázek spojených s rodičovstvím? Uvádí dítě někoho, s kým si o tom může promluvit?
- Má zkušenost s kouřením, s alkoholem či s jinými návykovými látkami? V jakém množství a od kolika let? Jaký má na to náhled (*reflektuje možná rizika, snaží se o omezení atd.*)? Spolupracovalo či spolupracuje z tohoto důvodu s nějakým odborníkem? Podstupuje či podstoupilo odvykací léčbu, kdy a s jakým výsledkem?
- Jaká opatření OSPOD, případně jiných subjektů, byla v této oblasti číněna a s jakým výsledkem (*např. spolupráce s adiktologem atd.*).

Učení se

- Jaký druh školy dítě navštěvuje (*ročník, základní/střední vzdělání s výučním listem apod.*)? Změny školy/třídy?
- Kde je dítě vzděláváno (*např. doma, ve školském zařízení, ve škole v rámci areálu pobytového zařízení atd.*)?
- Má nějaké speciální vzdělávací potřeby, pokud ano, jaké? Má nějakou podporu ve vzdělávání (*ad doporučení speciálně pedagogického centra, pedagogicko-psychologické poradny např. individuální vzdělávací plán, asistent pedagoga atd. a zda je toto doporučení respektováno*)?
- Má dítě nějakou jazykovou či komunikační bariéru (*např. neumí dobře česky, má potíže ve výslovnosti, koktá apod.*)?
- Jak vypadá školní docházka (*pravidelná, ne/omluvené hodiny apod.*)? Má zajištěno či potřebuje doučování?
- Jak vypadá školní příprava? Má pro ni vhodné prostředí? Odpovídají jeho výsledky vynaloženému úsilí?
- Má dítě možnost studovat obor, který si přálo či samo vybralo, případně co mu v tom brání?
- Co ho na současném studiu ne/baví? Co mu ne/jde (*např. poměr praxe vs škola, je analytický typ, umí pracovat v týmu apod.*)?
- Jaké má kroužky, zájmy, záliby mimo školu a kam do nich chodí (*tzn. v areálu pobytového zařízení či mimo něj*)? Co mu v rámci jeho zájmů jde, co umí?
- Čím by se dítě chtělo v budoucnu žít? Co pro to dělá, má pro to ve smyslu směřování k vlastním cílům dostatečnou podporu svého okolí (*např. chce si udělat autoškolu a ví, co proto musí udělat*)?

Emoční vývoj, chování

- Kdo je pro dítě vztahovou osobou (*matka, otec, pěstoun či jiné blízké osoby atd.*)? Koho z lidí má rádo? Jak hovoří o svých rodičích/pečovateli, případně jak je oslovuje (*křestním jménem apod.*)?
- Jaké jsou jeho reakce na odloučení od rodiny? Jaké jsou reakce dítěte na změny prostředí?
- Ztratilo nějakou blízkou osobu (*např. úmrtí, přemístění sourozence do jiného pobytového*

zařízení apod.)? Jakým způsobem je pracováno na zpracování ztrát a traumat a s jakým výsledkem (např. návštěvy psychologa, psychoterapie apod.)?

- Jaké jsou projevy jeho chování a emocí? Jak se dítě chová, když je smutné/rozrušené? Vykazuje dítě známky psychické nepohody (např. poruchy příjmu potravy, depresivní či úzkostné stavy, sebepoškozování apod.)?
- Střídají se u dítěte nálady? Mívá záchvaty vzteku?
- Umí své emoce ovládat? Rozumí svým emocím, umí je popsat? Zná spouštěče svého hněvu/strachu a ví, jak s nimi pracovat? Má zájem o řešení v podobě terapie (příp. je toto řešení dostupné)?
- Vyskytuje se u dítěte chování, které je okolím hodnoceno jako nevhodné? Pokud ano, jaké jsou jeho příčiny? Jaký je vývoj jeho chování? Má zjištěnou poruchu chování?
- Jak by dítě popsalo své chování a jak ho hodnotí? Má na něj náhled? Ví, jaké mohou být důsledky jeho chování? Jak si myslí, že jeho chování vnímá jeho okolí? Má představu o tom, co je dobré a co špatné?
- Spáchalo dítě provinění nebo čin jinak trestný? Kdy? V jaké fázi je trestní řízení, s jakým dosavadním výsledkem? Rozumí dítě procesu trestního řízení? Byla dítěti uložena nějaké opatření?
- Ví, na koho se obrátit, když si neví rady? Má tuto pomoc k dispozici?
- Jaká opatření byla v této oblasti činěna a s jakým výsledkem (postačí stručně, např. 4x svolána výchovná komise ve škole, poslední s tímto doporučením, spolupráce s psychiatrem od-do, s tímto výsledkem, znalecký posudek s tímto doporučením atd.)?

Rodinné a sociální vztahy

- Ke kterým lidem má dítě důvěru? Koho má rádo, kdo je pro něj důležitý?
- Jaké má dítě vztahy s lidmi ve svém okolí (sourozenci, kamarádi, členové rodiny, přítel/přítelkyně apod.)?⁶
- Má možnost být v kontaktu se svými vrstevníky (u dětí v ústavu i mimo pobytové zařízení)? Má přítelkyni/přítele, od kdy? Jsou spolu v kontaktu?
- Jak se dítěti daří navazovat nové vztahy (např. při změně prostředí, školy, umístění, přemístění)? Jak moc důvěřuje cizím lidem?
- Je dítě členem nějaké party? Jak dlouho a co je náplní jeho činnosti?
- Jaký má aktuální kontakt s rodinnými příslušníky (matka, otec, prarodiče, sourozenci atd.)? Jaká je jeho frekvence (1x týdně, měsíčně, nepravidelně a kdy naposledy) a o jakou formu kontaktu se jedná (osobní návštěvy, propustky doma, videohovory, sociální síť atd.)?
- Jak dítě reaguje na kontakt s rodinnými příslušníky či jinými blízkými osobami (např. v rámci propustek)? Co je cílem tohoto kontaktu (např. návrat dítěte do péče rodiče, posilování vztahu, budování identity, znalost životního příběhu atd.)?
- Jak dítěti probíhající kontakt s rodinnými příslušníky vyhovuje? Jakou má představu o budoucích vztazích s rodinou? Chtěl by se do rodiny vrátit? Co je k tomu podle něj potřeba?
- Má dítě zkušenost s náhradní rodinnou péčí (osvojení/pěstounská péče/hostitelská péče⁷/seznamování se žadateli o pěstounskou péči atd.)? Jaká je jeho zkušenost, ze kdy a s jakým výsledkem?⁸
- Jak dítě komunikuje s pracovníci OSPOD (např. je komunikativní, nebaví se, je zaražené, odpovídá jednoslovně atd.)? Jak komunikuje a spolupracuje s dalšími odborníky? Umí si říct o pomoc?
- Jaká opatření OSPOD, případně jiných subjektů, byla v této oblasti činěna a s jakým výsledkem?

⁶ Pro zmapování vazeb dítěte je možné použít pomocné nástroje pro vyhodnocování (např. genogram, vztahová mapa apod.). Více [zde](#).

⁷ Pro účely dokumentu je používán všeobecně rozšířený pojem „hostitelská péče“, i když ZSPOD tento pojem nezná (ad §30ZSPOD).

⁸ Možné řešit ad oblast „rodinná historie“.

Identita a sociální prezentace

- Jak je dítě rádo oslovováno či jak ho oslovuje blízké okolí? Má nějakou přezdívku?
- U dítěte vyrůstajícího mimo vlastní rodinu: zná dítě důvody umístění v zařízení? Zná své blízké lidi (*identitu rodičů, sourozenců a dalších příbuzných*)? Zná dítě skutečnou identitu svých rodičů (*např. považuje za matku svou babičku, za otce někoho, kdo není jeho rodičem apod.*)?
- Zná dítě svoji osobní historii? Má dítě fotografie své rodiny a má možnost je mít u sebe?
- Jak vnímá samo sebe? Jak o sobě mluví? Má se rádo? Umí být na sebe pyšné?
- Jakou lokalitu či místo považuje za domov či je pro něj citově důležité?
- U dítěte vyrůstajícího mimo svou vlastní rodinu: Má dítě nějaké osobní věci, které má rádo, na kterých lpí (*pokud ano, jak a v čem*)? Má je u sebe, zůstanou mu při změně výchovného prostředí?
- Ví, jakého je etnika a pokud ano, jak tuto část své identity vnímá? Řadí se dítě samo k nějakému etniku? Je mu okolím nějaké etnikum připisováno (*na základě čeho např. barva pleti atd.*)? Má dítě povědomí o tom, k jakému etniku se hlásí jeho rodiče? Může mít tyto informace? Slaví dítě svátky spojené s jeho kulturou/náboženstvím?
- Jak vnímá svou sexuální identitu a sexuální orientaci? Je se sebou v souladu?
- Jaké má představy o své budoucnosti (*s kým a kde chce žít*)? O čem sní? Potřebuje v realizaci svých snů nějakou pomoc?
- Má obavy z budoucnosti a z osamostatňování se? Co by potřeboval? Jakou podporu má k dispozici?
- Je u dítěte používán nějaký nástroj na podporu jeho identity (*např. kniha života, časová osa, genogram, kufřík s osobními věcmi atd.*)?⁹
- Jaká je jeho obecná informovanost o institutech péčovské péče/hostitelské péče?
- Jak se prezentuje navenek (*např. styl oblečení, účes, piercing, tetování atd.*)? Má možnost se prezentovat dle svého přání (*např. styl oblékání/účesu, styl hudby, kterou poslouchá atd.*)? Má věci podle svého stylu (*případně odkud je má*)?
- Jaká opatření OSPOD, případně jiných subjektů, byla v této oblasti činěna a s jakým výsledkem (*např. opatření doprovázející organizace¹⁰ atd.*)?

Samostatnost a sebeobsluha¹¹

- Dodržuje dítě hygienu o svou osobu? Jak o sebe umí pečovat (*např. připravit si oblečení, věci do školy, dokáže si hlídat pravidelné stravování a pitný režim atd.*)?
- Jak je dítě zapojováno do běžného chodu domácnosti (*úklid, žehlení, praní, příprava jídla, nakupování v rámci rodiny či v rámci pobytového zařízení*)?
- U dítěte vyrůstajícího mimo svou vlastní rodinu: Co všechno může dělat či dělá zcela samostatně? Co dělat nemůže a proč? Kdo řídí denní režim dítěte? Za co konkrétně dítě samo odpovídá? Může se ve volném čase samostatně pohybovat mimo zařízení (*např. cesta do jiného města apod.*)?
- Jak se zapojuje do vyřizování vlastních záležitostí? O jakých záležitostech má možnost rozhodovat?
- Jak konkrétně probíhá příprava na jeho dospělost/samostatnost? Jak, s kým a na čem příprava probíhá? Co umí ve svém životě zařídít (*např. umí si vyřídít věci na úřadech, ve veřejných službách jako je komunikace s dodavateli energií, pošta atd.*)?
- Jaká opatření OSPOD, případně jiných subjektů, byla v této oblasti činěna a s jakým výsledkem (*např. svolání případové konference, spolupráce s neziskovou organizací, která má program na*

⁹ Pro podporu identity dítěte je vhodné používat pomocné nástroje pro vyhodnocování (*např. kniha života, časová osa, genogram, kufřík s osobními věcmi atd.*).

¹⁰ Myšleno organizace, se kterou má náhradní rodič uzavřenou dohodu o výkonu péčovské péče dle ZSPOD.

¹¹ Dle standardů kvality sociálně-právní ochrany je OSPOD povinen definovat témata přípravy dospívajících na samostatný život. Systematickou přípravu je nutné zahájit nejpozději v 16 letech věku dospívajícího.

U dětí, u kterých je aktuální plán osamostatnění, je vhodné tento nástroj kombinovat s **Pomocným nástrojem k mapování situace dospívající osoby před vstupem do samostatného života**.

osamostatňování atd.)?

Základní péče

- Kdo zajišťuje základní péči o dítě a v jakém rozsahu? Je dítě schopné se již postarat samo o sebe (např. najít si bydlení, způsob zajištění finančních prostředků atd.)?¹² Jaké činnosti konkrétně zvládá, jak své schopnosti sám hodnotí?
- Jaké jsou nároky na rodičovské kompetence a co konkrétně se rodičům v této oblasti ne/daří? Došlo s ohledem na věk dítěte k jejich proměně (zlepšení/zhoršení)? Jsou rodiče schopni uplatňovat rodičovské kompetence u jiného dítěte?
- Jaké konkrétní kompetence potřebují rodiče či jiní pečovatelé posílit, aby byli schopni zajišťovat potřeby dítěte (např. péče o zdraví, hygienu, stravu, učení se, výchova atd.)? Jaký je postoj rodičů k péči o dítě?
- Jaký je plán rodiče dítěte umístěného v pobytové péči/u jiného pečovatele? Má/nemá zájem převzít ho zpět do své péče? Jak se aktuálně podílí na jeho výchově/péči o něj?
- Jaká je kvalita spolupráce rodičů/jiných pečovatelů s OSPOD / s pobytovým zařízením / s jinými službami? Jaké kompetence důležité pro péči o dítě rodičům či jiným pečovatelům chybí?
- Jsou rodiče soudním rozhodnutím omezeni ve svých rodičovských právech (pokud ano, z jakého důvodu)?
- Je dítě umístěné v pobytovém zařízení v evidenci dětí pro zprostředkování náhradní rodinné péče vedené krajským úřadem? Odkdy a s jakým dosavadním výsledkem?¹³ Povídá si s ním někdo o možnostech NRP? Jak dítě na tyto možnosti nahlíží?
- V případě dítěte v pobytové péči, kdo zajišťuje péči v pobytovém zařízení, o jak velké zařízení se jedná (např. počet dětí v zařízení, počet dětí ve skupině a počet pracovníků, které se o dítě starají atd.)?
- Jaká jsou nabízená a realizovaná opatření OSPOD či jiných subjektů na podporu rodičovských kompetencí a jaké jsou dosavadní výsledky této spolupráce?

Bezpečí a ochrana

- Co konkrétně v rámci prostředí, ve kterém se dítě pohybuje, ho může ohrožovat? Je mu dovoleno podstupovat rizika úměrně jeho věkové a rozumové vyspělosti? Umí dítě rozeznat nebezpečí?
- Jak rodiče/pečovatelé/pobytové zařízení zajišťují jeho bezpečí? Na co je při péči o něj potřeba dávat pozor (např. když je ve stresu, je agresivní ve slovním projevu, sebepoškozuje se apod.)? Mají pečující osoby dítěte přehled o jeho online aktivitách?
- Ví, jak se bezpečně chovat na internetu, povídá si s ním někdo o rizicích užívání návykových látek, o bezpečném sexu apod.?
- S kým se dítě cítí v bezpečí? Kam nebo ke komu jde v případě, že se cítí ohroženo?
- Cítí se se dítě v rodině / v pobytovém zařízení (vhodné sledovat i v rámci propustek) / v péči jiných pečovatelů v bezpečí?
- Uteklo dítě z prostředí, kde se nachází? Uteklo opakovaně? Kde se pohybovalo, když bylo na útěku? Jak dlouho bylo na útěku a čím/kým bylo ohroženo?¹⁴
- Zná dítě telefonní čísla na integrovaný záchranný systém a „krizové linky“? Ví, že se na ně může kdykoliv obrátit? Má v případě hrozícího nebezpečí kontakty na svou stabilní osobu/pracovníci OSPOD?
- Má v případě zažívání nebo páchání domácího násilí dostatečné informace kam se obrátit pro

¹² Odpověď může sloužit k vyhodnocení toho, zda je dítě schopné samostatného života mimo pobytové zařízení a k následnému zvážení ukončení opatření ústavní výchovy.

U dětí, u kterých je aktuální plán osamostatnění, je vhodné tento nástroj kombinovat s **Pomocným nástrojem k mapování situace dospívající osoby před vstupem do samostatného života**. Informace k vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby IPOD je možné nalézt na webu MPSV, v sekci [Metody a nástroje](#).

¹³ Možné řešit v oblasti „rodinná historie“.

¹⁴ Odpověď může sloužit k vyhodnocení toho, zda je zvolené opatření v podobě nařízení ústavní výchovy účinné.

pomoc? → Jaká opatření OSPOD, případně jiných subjektů, byla v této oblasti činěna a s jakým výsledkem (např. opatření doprovázející organizace atd.)?
Citová vřelost
→ Jak a jakým způsobem rodiče/pečovatelé projevují vůči dítěti emoce (např. obejmoutí, slovně, jinak atd.)? Co oceňuje dítě na rodiči/pečovateli? → Jak rodiče/pečovatelé o dítěti mluví před okolím? Umí rodiče/pečovatelé dítě pochválit? Na co jsou u dítěte rodiče/pečovatelé hrdí, čeho si na dítěti cení? Dávají mu to najevo? → Ví rodiče/pečovatelé, co má dítě rádo? Čím žije, co prožívá? Má dítě důvěru svých rodičů/pečovatelů? Co když se mu nedaří? Jak rodiče/pečovatelé reagují? → Srovnávají rodiče/pečovatelé dítě s jinými dětmi? Preferují rodiče nějaké jiné své dítě? → Kdo kromě rodičů projevuje dítěti emoce a jakým způsobem? Dostává se dítěti od jeho okolí nějaké citové vřelosti? → Jak samotné dítě projevuje citové vřelosti od rodičů/pečovatelů/okolí přijímá? Jak je vnímá, považuje je za příjemné, chtěné? Touží dítě po citech přijetí? Jaké jsou jeho strategie, jak jich dosáhnout?
Stimulace a podněty
→ Dostává se dítěti od rodičů/pečovatelů/zaměstnanců pobytového zařízení podnětů, které potřebuje? Jak a čím je dítě okolím motivováno? → Věnují se rodiče/pečovatelé společným aktivitám s dítětem? Jak vypadá jejich společný čas? → Dostává se dítěti individuální péče (tzn. ve smyslu 1:1)? → Může dítě chodit do kroužků nebo věnovat se svým zájmům, které ho baví? Probíhají tyto aktivity mimo pobytové zařízení? → Jaký má dítě denní režim a jak vyhovuje jeho potřebám? → Jak umí dítě trávit svůj volný čas (případně s kým)? Umí být dítě samo se sebou, umí relaxovat, nudí se? → Jakou má dítě vnitřní disciplínu, co je ochotné dělat pro své cíle? Potřebuje v tom nějakou podporu a má ji? Kolik času tráví o samotě a jakou činností?
Vedení a hranice
→ Jakým způsobem rodiče/pečovatelé nastavují dítěti hranice? Jaký výchovný styl rodiče/pečovatelé používají (např. tělesné tresty, zákazy, motivace atd.)? → Jsou pečovatelé dítěte v jeho výchově jednotní? Vnímá samotné dítě nějaké rozdíly ve výchově jeho pečovatelů? → Jak dítě dodržuje rodinná/i jiná pravidla? Má v rámci nastavených pravidel i svobodu? Podílí se na tvorbě pravidel? Dodržuje je? Zná své hranice a daří se mu je držet? Umí říct „NE“, pokud se mu něco nelíbí? Umí rozlišovat mezi dobrým a špatným? → Jak je nastaven systém trestů a odměn v daném pobytovém zařízení? Jaký trest či odměna byly dítěti naposledy uloženy? → Ví dítě, jak se chovat s respektem ke svému okolí? → Koho respektuje (např. dospělé s přirozenou autoritou, vychovatelku, nikoho apod.)? Umí si dítě stanovit své hranice? Umí se ovládnout? Daří se dítěti rozpoznávat, co je důležité a řídit se tím? → Jaká opatření OSPOD, případně jiných subjektů, byla v této oblasti činěna a s jakým výsledkem?
Stabilita
→ Kolik výchovných prostředí dítě během života vystřídal (jejich specifikace, včetně délky pobytů v nich, tzn. od – do)? → Má dítě ve svém životě alespoň jednu stabilní dospělou osobu? Na co nebo na koho je vázáno a jak je to při změně výchovného prostředí respektováno? → Jak se dítěti střídají pečovatelé / blízké osoby? Zažilo dítě více partnerů rodiče, se kterým žilo? → Zažilo dítě úmrtí blízkých osob?

- Jaké jsou případně budou změny v životě dítěte (*např. prudká změna zdravotního stavu, plánovaná změna výchovného prostředí apod.*)? Jak je dítě na tuto změnu připravováno?¹⁵
- Ví dítě, co bude po dosažení jeho 18 let věku (*např. má zajištěné bydlení/finance/zaměstnání/školu apod.*)? Jak je dítě připravováno na změnu výchovného prostředí? Kdo s ním/s ní mluví o této změně?¹⁶

Rodinná historie a fungování rodiny

- Jaká je stručná historie rodiny (*tzn. nejvýznamnější milníky, které mají vliv na současnou situaci dítěte*)? Zná dítě historii své rodiny, jak ji vnímá a hodnotí? Jak moc se dítě cítí být součástí své rodiny?
- Jaké bylo dětství rodičů dítěte (*stručně, co mělo vliv na jejich současnou rodičovskou kompetence – pobyt v ústavu, traumata, násilí apod.*)?
- Jaká je délka péče rodičů o dítě před jeho umístěním do zařízení a její průběh?
- Co předcházelo umístění dítěte do pobytového zařízení (*tzn. byla oslovena širší rodina, zvažovala se varianta péče pěstounů na přechodnou dobu apod.*)?
- Jaká jsou dosavadní a aktuální opatření na podporu rodiny a jejich výsledky (*např. poskytování služby SAS, nahlášení dítěte do NRP atd.*)?
- Byla v minulosti dítěte realizována NRP a s jakým výsledkem?

Širší rodina

- Kdo jsou členové širší rodiny? Zná je dítě? Jaké mají pečovatelské kompetence a jaká je kvalita jejich vztahů s dítětem? Koho samotné dítě považuje za součást jeho širší rodiny?
- Může se někdo z nich aktivně podílet na péči o dítě? Koho OSPOD z rodiny oslovil a s jakým výsledkem? Co širší rodina potřebuje k tomu, aby mohla převzít dítě do péče?
- Má někdo z členů rodiny zájem o budování vztahu s dítětem?

Bydlení

- Jaké mají rodiče/pečovatelé zajištěné bydlení? Jaké má v dané domácnosti zajištěno bydlení samotné dítě? Má zde svoje soukromí?
- Kde, jak a s kým dítě bydlí (*tj. v pobytovém zařízení/u pečovatele*), jaké je vybavení jeho pokoje? Má možnost si svůj prostor vyzdobit dle svých představ?
- Jaký je jeho plán či představa po odchodu z rodiny / pobytového zařízení / péče pečovatele? Ví, kde by chtělo bydlet? Má informace o možnostech sociálního bydlení / obecního bytu / domu na půl cesty / sdíleného bydlení? Ví, jak bydlení hledat a ví, že se platí kauce, pokud bude bydlet samostatně / sdílet bydlení s kamarády/kamarádkami?
- Ví dítě, jaké jsou možnosti, co dělat, když přijde o bydlení?

Zaměstnání

- Jaké je zaměstnání rodičů/pečovatelů? Jaké mají vzdělání?
- Jaké zaměstnání by dítě rádo v budoucnu vykonávalo a ví, co k tomu potřebuje?
- Jak se připravuje na pracovní život, hledá si zaměstnání/brigádu? Má zájem a možnost mít brigády či nikoliv? Jaké má již nyní povinnosti a jak je dokáže plnit? Jaké má povědomí o pracovním procesu a s ním spojených pravidlech a povinnostech? Jak toto povědomí může získat? Umí psát životopis, je připraveno absolvovat pracovní pohovor, zná základy slušného vystupování při hledání práce?

¹⁵ Při řešení situace přechodu dítěte do neznámého výchovného prostředí je vhodné využívat i tyto nástroje: *Stěhují se*, Lumos, 2014. Dostupné z:

https://lumos.contentfiles.net/media/assets/file/DI_Book_1_CZECH_FINAL_Lowres_for_web_vKxUf5J.pdf

Stěhují se (určeno pro děti od 8-16 let), Lumos, 2015. Dostupné z:

https://lumos.contentfiles.net/media/assets/file/Stehuji_se_2.pdf

Kniha bezpečného kontaktu, Šafrán dětem, o. p. s., 2016. Dostupné z: <https://www.safrandedtem.cz/wp-content/uploads/Kniha-bezpecneho-kontaktu-1.pdf>

¹⁶ U dětí, u kterých je aktuální plán osamostatnění, je vhodné tento nástroj kombinovat s **Pomocným nástrojem k mapování situace dospívající osoby před vstupem do samostatného života**. Informace k vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby IPOD je možné nalézt na webu MPSV, v sekci [Metody a nástroje](#).

→ Zná svoje pracovní silné stránky a také to, v čem potřebuje podpořit?
Finanční situace
<ul style="list-style-type: none">→ Jak je rodina (včetně náhradní rodiny) dítěte finančně zajištěná? Jaké dávky rodina aktuálně pobírá (případně si vyřizuje)?→ Jaký je zdroj příjmů dítěte (např. brigády, kapesné)? Stačí současný zdroj příjmů?→ Jakým způsobem je pracováno na finanční gramotnosti dítěte (hospodaření s financemi, dluhové poradenství apod.)? Je dítě schopno popsat svoje příjmy a výdaje? Ví o rizicích půjčování si peněz? Má povědomí o základních finančních produktech (tj. hypotéce, úvěrech, stavebním spoření, povinnosti platit pojistné apod.)?→ Co konkrétně v oblasti financí dělá sám, o čem rozhoduje a s čím nakládá?→ Jaké příjmy je možné očekávat při jeho osamostatňování (např. má spoření, sirotčí důchod atd.)? Jak to vnímá samo dítě? Jsou očekávání dítěte reálná? Jakou pomoc potřebuje?→ Ví, jaké existují sociální dávky a ví, kde si je vyřídit? Zná hodnotu věcí běžné spotřeby (např. potraviny, drogerie, jízdenky, spotřební technika, nájemné apod.)?→ Zná výši odchodného (u dítěte v pěstounské péči nebo v pobytovém zařízení)? Jaký je jeho finanční obnos u odcházení a na co by ho chtělo použít?
Sociální začlenění rodiny
<ul style="list-style-type: none">→ Vyskytují se v lokalitě, kde žijí rodiče/pečovatelé dítěte nežádoucí jevy?→ Jaké jsou vztahy rodiny dítěte s okolím / se sousedy?→ Jaká je vyloučenost rodiny ze svého okolí?→ Vyskytují se v lokalitě, kde dítě plánuje samostatně žít nežádoucí jevy?→ Jak je dítě začleněno do komunity, pokud žije v ústavním zařízení? Je běžnou součástí komunity? Zná a je v kontaktu se svými sousedy?→ Má dítě povědomí o základních pravidlech občanského soužití? Pokud ne, jak je možné ho v této oblasti podpořit?
Komunitní zdroje
<ul style="list-style-type: none">→ Jaká je dostupnost veřejných služeb rodiny / pobytového zařízení, kde je dítě umístěno? Jaká je dopravní dostupnost? Jak daleko je to do školy, k doktorovi, na kroužky, za kamarády? Vyhovuje to dítěti?→ Má rodina/dítě neformální podporu v komunitě?→ Má dítě povědomí o nabídce služeb v lokalitě, ve které žije či kde plánuje žít?¹⁷ Ví kde a jak služby hledat?

¹⁷ U dětí, u kterých je aktuální plán osamostatnění, je vhodné tento nástroj kombinovat s **Pomocným nástrojem k mapování situace dospívající osoby před vstupem do samostatného života**. Informace k vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby IPOD je možné nalézt na webu MPSV, v sekci [Metody a nástroje](#).